

บทนำ

สภาพความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในอนาคตมีแนวโน้มว่าจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและชัดเจน เนื่องจากความเจริญทางวิทยาการด้านต่าง ๆ สภาพการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ไม่สมดุล สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ถูกทำลาย วิถีชีวิตที่ต้องปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว และหลากหลาย ทั้งในด้านความคิดเห็น ความเชื่อ ค่านิยม การพัฒนาทางด้านจิตใจ คาดได้ว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาคนในทุกสถานะ ภารกิจในการพัฒนาคนจึงเป็นภารกิจของการศึกษาโดยตรง (มณฑนา สังฆคุณ, 2535) ดังจะเห็นได้จากนโยบายแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถพื้นฐานในการแก้ปัญหาการดำรงชีวิตที่มีความซับซ้อนซึ่งตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมทั้งของท้องถิ่น ของชาติและนานาชาติ มีการพัฒนาค่านิยมที่ถูกต้อง ทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี(กระทรวงศึกษาธิการ, 2535) ซึ่งในการจัดการศึกษาแต่ละระดับนั้นมีลักษณะที่เฉพาะ และปัญหาที่แตกต่างกันออกไป สำหรับการวิจัยนั้น ผู้วิจัยมุ่งอธิบายเฉพาะสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา

การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับเด็กวัย 3 - 6 ปี เนื่องจากเด็กในวัยนี้ เป็นวัยที่กำลังพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาดังที่ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร (2529) ได้กล่าวถึงพัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็กวัยนี้ว่า มีความสามารถในการรับรู้ตลอดจนความคิดคำนึงเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด การรับรู้ทางด้านประสาทสัมผัสทั้ง 5 อันได้แก่ การรับรู้ทางสายตา หู จมูก ลิ้น และผิวสัมผัส ของเด็กปฐมวัยนี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมอันนำไปสู่พัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) ได้กล่าวถึงความสำคัญของพัฒนาการในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ว่า ช่วยให้เกิดได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ และการพัฒนาจะได้ผลอย่างคุ้มค่า นั้น จะต้องเริ่มส่งเสริมตั้งแต่วัยก่อนเกณฑ์บังคับ

อย่างไรก็ตามการศึกษาในระดับนี้มิได้ เป็นการศึกษาภาคบังคับ เด็กในวัยนี้จึงมิได้เข้ารับการ ศึกษาทุกคน (จิรณัฐ หุ่นเจริญ 2535 : 1)

เนื่องจากการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ไม่มีการประกาศใช้หลักสูตรการจัด การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ในปัจจุบันจึงให้แนวการจัดประสบการณ์ ซึ่งจัดทำโดย สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อปูพื้นฐานชีวิตที่ดี โดยมีความมุ่งหมายที่จะอบรมเด็กให้มีโอกาสรับการเสริมสร้างพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน มากกว่า การอ่านออกเขียนได้ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อม ก่อนเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ต่อ ไป (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534) ซึ่งพัฒนาการ 4 ด้านได้แก่

1. ด้านร่างกาย เป็นพัฒนาการทางร่างกายให้เจริญงอกงามตามภาวะปกติของ เด็ก ได้แก่การมองเห็น การได้ยิน การสัมผัส การเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อต่างๆ
2. ด้านอารมณ์ และจิตใจ ได้แก่ความต้องการ การเรียนรู้ ความสนใจ ความ อยากรู้อยากเห็น และความมั่นคงทางอารมณ์
3. ด้านสังคม ได้แก่ประสบการณ์ต่างๆ ที่เด็กได้รับ เช่นการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันกับผู้อื่น
4. ด้านสติปัญญา ได้แก่ความสามารถทางด้านความคิด ความเข้าใจ ความ สามารถในการรับรู้ และการใช้ความคิดในการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล (วราภรณ์ รักวิชัย, 2533)

ดังนั้นการจัดและประเมินผลจึงเป็นการวัดประเมินผลพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กโดยใช้ วิธีการสังเกต การสนทนา การตรวจผลงาน และการทดสอบด้วยวาจา และมีสมุดรายงานระดับ พัฒนาการของเด็กในด้านต่าง ๆ เช่นด้านร่างกาย มีทักษะการเคลื่อนไหว โดยพิจารณาการ พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก ทักษะการรับรู้ และการฝึกประสาทสัมผัส (สำนักงานคณะ กรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534) ซึ่งมักพบว่าไม่ค่อยได้รับการใส่ใจกับการพัฒนาการ ทางด้านประสาทสัมผัสเท่าที่ควร เพราะการเรียนการสอนมักจะเน้นแต่ด้านคุณภาพการเรียนรู้โดย ตรงเสียเป็นส่วนใหญ่ (จิรณัฐ หุ่นเจริญ, 2526) นอกจากนี้จากการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษา แห่งชาติฉบับที่ 6 พบว่าหลักสูตรและคู่มือแนวการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กก่อนประถมศึกษา ไม่เพียงพอ และไม่มีเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับดำเนินการในด้านคู่มือ และสื่อการเรียนการ สอน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534) ซึ่งปัญหาเหล่านี้ก็เป็นปัญหา

ทั่วไปของการจัดการเรียนการสอนที่มักสวนทางกับหลักสูตรและควรได้รับการ กระตุ้นเพื่อหาแนว ทางปรับปรุงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้รูปแบบต่างๆ ให้แก่เด็กในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี ขึ้น โดยเฉพาะหน่วยงานที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาอันได้แก่ อนุบาลศึกษาในโรงเรียนอนุบาลสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานที่ สามารถรับบริการกลุ่มประชากรระดับนี้ได้มากที่สุด และเป็นโรงเรียนที่รัฐกำหนดให้เป็นตัวอย่าง แก่โรงเรียนและหน่วยงานอื่น

การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นจำเป็นต้องอาศัยความรู้ด้านวิทยาการต่าง ๆ เพื่อ เตรียมเสริมสร้างประโยชน์ทางกาย แต่ชีวิตจะสมบูรณ์ยิ่งขึ้นก็ต่อเมื่อได้รับประโยชน์ทางกายและ ทางจิตใจ สำหรับด้านจิตใจนั้น ความรู้ทางศิลปะให้ประโยชน์อย่างมากมาย หากคนเราสามารถ รับรู้คุณค่า และชื่นชมศิลปะได้อย่างถูกต้อง ประโยชน์ที่ได้รับโดยตรงก็คือ ความสุขทางใจ (เอกชัย สุนทรพงษ์, 2529) และเนื่องจากศิลปะศึกษาไม่ได้เน้นความรู้เนื้อหาเหมือนกับวิชาทั่วไป แต่เน้นให้ผู้เรียนมีความสมบูรณ์แบบในการดำเนินชีวิตมากขึ้น ซึ่งนอกจากจะช่วยพัฒนาด้าน ต่างๆ ให้แก่เด็กแล้วยังช่วยปลูกฝังค่านิยม รสนิยมที่ดี สุนทรียภาพ และการนำประโยชน์ของ ความงามมาใช้ให้ตนเองมีความสุขตามอัตภาพในการดำรงชีวิต (สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2530)

ดังนั้น ศิลปะศึกษาจึงนับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อบุคคล และสังคม หรือมุ่งส่งเสริมให้บุคคล เจริญในศิลปะ นิยมการสร้างสรรค์ และช่วยส่งเสริมพัฒนาการบุคคลให้เหมาะสมกับปัญหาของ สังคมไทยในปัจจุบัน เพื่อที่จะเป็นกำลังสามารถช่วยกันสร้างสังคมไทยให้งดงาม (วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูลย์, 2516) ดังที่ท่านศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ได้กล่าวถึงชีวิตที่เกี่ยวข้องกับสภาพ แวดล้อมว่า...ประชาชนที่เกิดมาในแหล่งเสื่อมโทรมย่อมจะเติบโตมาในท่ามกลางความขมขื่น และ ความบกพร่องของจิตใจ ตรงกันข้ามกับประชาชนที่ได้รับการเลี้ยงดูให้เติบโตมาในสิ่งแวดล้อมอัน มีระเบียบ ในบ้านเมืองที่วางผังไว้เป็นอันดี สิ่งเหล่านี้ย่อมจะผูกพันให้ตีมูลค่าเอาความงามเข้าไว้ตั้ง แต่เยาว์วัย และจะค่อยๆ สร้างประสาทรู้สึกทางสุนทรียภาพของเขาอย่างช้า ๆ แต่ไม่ขาดสาย เด็กที่ทำให้คุ้นเคยต่อการพบเห็นสิ่งประณีตสวยงามนั้น ต่อไปจะกลายเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตของ เด็ก ผลลัพธ์อันน่าพิศวง ซึ่งความงามมีอยู่เหนือธรรมชาติของเราคือ ทำให้ความคิดของเรา ประณีตสุขุมขึ้น... (ศิลป์ พีระศรี อ่างในวิรุณ ตั้งเจริญ, 2526) จาก ความสำคัญเหล่านี้บ่งชี้ให้เห็น ว่า ประสบการณ์และการรับรู้ทางศิลปะเป็นรากฐานทางสุนทรียภาพ (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2530)

ทั้งยังสามารถช่วยในการตัดสินใจได้ว่า สิ่งใดดี หรือมีความเหมาะสมกว่ากัน (โกสม สายใจ , 2525) และสุนทรียภาพไม่สามารถเกิดขึ้นเองได้อย่างเลื่อนลอย แต่จะต้องมีการพัฒนา และใช้เวลาสะสมสุนทรียภาพให้เติบโตขึ้นในความรู้สึกนึกคิดของเด็ก โดยใช้ศิลปะเป็นสื่อการรับรู้ นับตั้งแต่ระดับปฐมวัย (วิรุณ ตั้งเจริญ , 2526)

เด็กปฐมวัย หรือเด็กที่อยู่ในช่วงอายุ 6 ปีแรกของชีวิต นับเป็นช่วงแห่งการพัฒนา ในด้านต่างๆ ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา โดยมีพัฒนาการทางสติปัญญาสูงสุด คือ ร้อยละ 50 ของพัฒนาการในช่วงอายุต่าง ๆ (Bloom, 1964) เด็กวัยนี้อยู่ในขั้นคิดได้เองโดยไม่มีเหตุผล (Intuitive Thought) ตามขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget (1952) เด็กเริ่มมีความคิดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ โดยความคิดนั้นเริ่มมีเหตุผล แต่ยังไม่สามารถคิดได้อย่างสมเหตุสมผลนัก และดักซ์ (Deutsche, 1973 อ้างในเตื่อนใจ ทองสำริด 2531:40) ได้ทำการทดลองเกี่ยวกับการคิดของเด็ก และสรุปว่าการคิดของเด็กจะค่อยเป็นค่อยไปไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหัน จากการคิดอย่างไม่มีเหตุผล โดยแท้จริงแล้วเด็กสามารถคิดอย่างมีเหตุผลได้ในทุกระดับ เพียงแต่ว่าเด็กโตมีเหตุผลดีกว่า (Sigmund Freud อ้างในสุกัลยา ทิพย์มณี, 2523) เชื่อว่าเด็กปฐมวัย เป็นช่วงแห่งการรับรู้ที่รวดเร็ว และแม่นยำ หากมีความประทับใจต่อประสบการณ์ในวัยเด็กทั้งดีและไม่ดี ทุกอย่างจะซึมซาบ และมีอิทธิพลต่อลักษณะนิสัยตลอดจนบุคลิกภาพของเด็ก เมื่อเติบโตขึ้นในอนาคต

พัฒนาการทางการรับรู้ของเด็ก การรับรู้เป็นกระบวนการภายในที่ทำให้บุคคลสามารถรับรู้สิ่งต่างๆ ในโลกโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ด้าน คือ ตา หู จมูก ผิวหนัง และลิ้น แต่การรับรู้ทางสายตามีอิทธิพลต่อคนเรามากที่สุด ทางสุนทรียศาสตร์ถือว่าการรับรู้ทางตา และหู เป็นการรับรู้ขั้นสูงเพราะสามารถเชื่อมโยงกับจิต และปัญญาได้โดยตรง (มะลิฉัตร เอื้ออานนท์, 2530) ความซาบซึ้ง จึงประกอบไปด้วยความรู้สึกที่รับรู้และสัมผัสรวมกับความเข้าใจในสิ่งที่กำลังสัมผัส (สุชาติ สุทธิ, 2531) และการที่บุคคลใดจะมีสุนทรียะอยู่ในจิตใจนั้น จำเป็นต้องมีประสบการณ์การรับรู้เกี่ยวกับความงามมาก่อน (วิรุณ ตั้งเจริญ , 2532)

เนื่องจากพัฒนาการทางการรับรู้ และพัฒนาการด้านความคิดความเข้าใจของเด็กวัยนี้ยังไม่พัฒนาเต็มที่ เด็กยังต้องพัฒนาความสามารถในการรับรู้ และเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ใน

สิ่งแวดล้อม (vernon, 1976) สำหรับการรับรู้ทางศิลปะนั้นการรับรู้รูปภาพยังมีความแตกต่างไปจากการรับรู้วัตถุอื่น ทั้งนี้เพราะในการรับรู้รูปภาพนั้นจะมีความหมาย 2 ชนิดเดียวกันคือ รับรู้ภาพในความหมายที่เป็นวัตถุแบนพื้นผิวราบชนิดหนึ่ง และยังคงรับรู้ความหมายของข้อมูลที่ปรากฏอยู่บนพื้นผิวของวัตถุ พื้นผิวราบนั้นด้วย (Hagen 1974; Miller 1973.)

การสอนเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับเด็กก่อนประถมศึกษา ซึ่งเป็นระดับแรกของการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมไปสู่ระดับที่สูงขึ้น จึงถือว่ามีมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ควรจะฝึกและพัฒนาให้มีประสบการณ์ โดยเฉพาะการรับรู้ทางตาโดยใช้การสังเกต เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ ความคิดสร้างสรรค์ และรสนิยมที่ดี ซึ่ง เอลเลียต ไอส์เนอร์ (Eisner, 1973-1974) ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาด้านศิลปะว่า การพัฒนาด้านศิลปะนั้นมิใช่จากการปฏิบัติงานทางศิลปะด้วยมือเท่านั้น ความรู้ทางศิลปะอื่น ๆ ที่ไม่ต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ก็มีคุณค่าแก่ตัวเด็กเช่นกัน และครูยังมีส่วนสำคัญต่อการชี้แนะ หรือหาประสบการณ์ให้แก่เด็กได้ มีความสามารถในการเห็น อันมาจากการสร้างรากฐานในการรับรู้อย่างมีสติปัญญา

การสอนโดยวิธีการสังเกต คือการฝึกใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ร่วมกันให้ได้มากที่สุดโดยใช้การรับรู้ทางสายตาเป็นหลักในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ ลักษณะรูปร่าง คุณสมบัติ ปริมาณ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งที่สังเกตได้มาบรรยายให้ผู้อื่นเข้าใจได้ หรือนำไปเป็นข้อมูลวิเคราะห์ ลงความเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว และสิ่งที่เกิดขึ้นต่อไป หรือเพื่อสรุปเกี่ยวกับบทเรียนนั้น ๆ ดังนั้นในการฝึกให้นักเรียนเรียนรู้จาก การสังเกตนั้น จะต้องเน้นให้สังเกตอย่างถูกต้องละเอียดถี่ถ้วน ตลอดจนรู้จักสังเกตซ้ำ ๆ หลาย ๆ ครั้ง โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งหลายร่วมกัน ในการรายงานผลการสังเกต กิจกรรมการสังเกตนี้ใช้ได้กับทุกระดับ แต่อาจต่างกันในเรื่องช่วงเวลาของกิจกรรม ความสามารถในการละเอียดถี่ถ้วน หรือความซับซ้อนของการสังเกต ทั้งนี้ครูจะต้องมีบทบาทสำคัญโดยการเลือกสร้างสถานการณ์ และชี้แนะขอบเขต ตลอดจนวิธีการในการสังเกตให้ก่อนเป็นเบื้องต้น คำถามที่ดีของครูจะช่วยให้นักเรียนต้องหาคำตอบจากการสังเกต และการจำ ค่อย ๆ เกิดเป็นทักษะที่น่าพึงพอใจมากขึ้นตามลำดับขั้น และเชื่อว่าการเรียนรู้ด้วยการสังเกตจะมีส่วนช่วยให้เด็กได้ร่วมในกิจกรรมตลอดเวลา ทำให้บรรยากาศในการเรียนน่าสนใจอยู่เสมอ ไม่น่าเบื่อหน่าย (หลักและแนวปฏิบัติในโรงเรียนประถมศึกษา , 2526)

หลักการสังเกต สามารถสังเกตได้ดังนี้คือ

1. สังเกตลักษณะพิเศษของวัตถุ

2. สังเกตรายละเอียดของวัตถุ
3. สังเกตหาความสัมพันธ์ของสิ่งประกอบในวัตถุ
4. สังเกตหาความคล้ายคลึงของสิ่ง 2 สิ่งที่แตกต่างกัน
5. สังเกตหาความแตกต่างของสิ่ง 2 สิ่งที่คล้ายคลึงกัน

(Susan Cavendish อ้างถึงใน Maurice Galton, 1990)

อย่างไรก็ตาม การสอนกิจกรรมที่เป็นความรู้เกี่ยวกับศิลปะในทุกระดับชั้นของ แลนซิง (Lansing, 1976) แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้คือ

1. ความรู้เกี่ยวกับชีวิต หรือความรู้สิ่งนึกคิด (Knowledge of life)
2. ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบศิลป์ (Knowledge of Composition)
3. ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำ (Knowledge of Procedure)
4. ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลป์ (Knowledge of Art History)
5. ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของศิลปะคุณค่าของศิลปะและธรรมชาติของประสบการณ์สุนทรีย์ (Knowledge of the nature of Art, the Value of art and the Nature of Aesthetic Experience) เป็นความรู้ความเข้าใจที่จะนำไปสู่การพิจารณาตัดสินสัญลักษณ์ทางการมองเห็นที่ปรากฏในงานศิลปะ ความรู้เหล่านี้จะถูกถ่ายทอดลักษณะของรสนิยม

แม้ในระดับอนุบาลก็ควรให้ความรู้ทั้ง 5 ประการ เพียงแต่เราจะมีวิธีการสอนอย่างไร (ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล, 2533) ซึ่งสอดคล้องกับบรูเนอร์ที่ได้กล่าวไว้ว่า เราสามารถสอนเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกวิชา และในทุกขั้นพัฒนาการของเด็ก โดยใช้รูปแบบที่เหมาะสม (Bruner, 1969)

Robert L. Adams (1985) ได้แนะนำการสอนเกี่ยวกับสุนทรีย์ โดยใช้กิจกรรมบทสนทนาทางสุนทรีย์สำหรับเด็ก ในระดับประถมศึกษา โดยนำขั้นตอนการเรียนรู้ทางสุนทรีย์ศาสตร์ของ Feldman (1972) 4 ขั้นตอนคือ

1. ขั้นบรรยาย (Description)
2. ขั้นวิเคราะห์ (Formal Analysis)
3. ขั้นตีความ (Interpretation)
4. ขั้นตัดสิน (Judgement)

อดัมส์นำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับระดับการศึกษาของเด็กประถม นำเสนอเป็น 3 ขั้นตอนได้แก่

1. ขั้นประสาทสัมผัสและการแสดงออก (Sensuousness and Expression) เป็นขั้นที่让孩子ได้บอกถึงอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อภาพที่เห็นอย่างไร เช่น กลียด กลัว รัก หรือความรู้สึกต่างๆ ที่คนเรามี

2. ขั้นบรรยาย (Description) โดยแบ่งย่อยเป็น

2.1 บรรยายธรรมดา (Simple Description) เป็นขั้นให้เด็กให้เด็กบรรยายจินตนาการของภาพที่เห็น และส่วนประกอบของภาพโดยใช้คำถามปลายเปิด เกี่ยวกับศิลปะที่กำลังเรียนอยู่

2.2 บรรยายตามเทคนิควิธีการ (Technical Description) เป็นขั้นที่ได้กบรรยายถึงวิธีการและสื่อที่ใช้ สิ่งที่น่าสนใจ เนื้อหาสาระเฉพาะของงานศิลปะขั้นนั้น และในการสอน กิจกรรมเหล่านี้ ครูควรสอดแทรกข้อมูลต่างๆ เช่น ประวัติของศิลปิน ชื่อของงานศิลปะและสถานที่ผลิตงานศิลปะนั้น

3. ขั้นวิเคราะห์ (Formal Analysis) เป็นขั้นที่ขั้นสูงสุดและเป็นการนำเสนอขั้นสุดท้ายของตัวอย่างการแสดงนัยที่เป็นเครื่อง หมายและความหมายที่ขึ้นอยู่ กับ 2 ขั้นตอนแรกขั้นนี้ครูควรเน้นคุณสมบัติพิเศษของงานศิลปะในเรื่องขององค์ประกอบศิลป์

การวัดและประเมินผลจากการเรียนรู้นั้น สามารถวัดได้โดยแบบทดสอบด้านต่างๆ ดังนี้ แบบทดสอบวัดความถนัด ซึ่งจอร์แดน (Jordan, 1953) กล่าวไว้ว่ามีการวัด 2 ด้านคือวัดความสามารถหรือความซาบซึ้งทางศิลปะ (Capacity or Artistic Appreciation) และวัดความสำเร็จทางศิลปะ (Achievement) สำหรับวัดความสามารถหรือความซาบซึ้งนั้น สามารถวัดได้โดยแบบทดสอบที่ให้ผู้ตอบตัดสินใจด้านความงามทางศิลปะ (Art Judgement) โดยให้เลือกภาพที่ดีที่สุด และมีความงามที่สุดจากภาพที่กำหนดให้

จากการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นได้พบสาระสำคัญพอสรุปได้ว่าแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อจะพัฒนาทางการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กอนุบาล หรือเด็กอายุ 4-6 ปีนั้น จะต้องอาศัยประสาทสัมผัส การรับรู้ทางสายตา โดยการสังเกต และประกอบการสนทนาโต้ตอบอันเชื่อมโยงกับความคิด จินตนาการ และนำไปสู่สติปัญญาที่มีเหตุผลอันต่อเนื่องในอนาคต ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเชื่อว่าการสอนโดยใช้กิจกรรมการสังเกตของเด็กก่อนประถมศึกษาที่มีต่อการรับรู้

ทางศิลปะโดยใช้แบบทดสอบการรับรู้ทางศิลปะก่อน และหลังการสอนน่าจะมีผลแตกต่างกัน โดย
มีพัฒนาการทางการรับรู้ที่สูงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษามลการสอนโดยวิธีการสังเกตที่มีต่อการรับรู้ทางศิลปะของเด็กอายุ 4-6 ปี

สมมติฐานในการวิจัย

การรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนหลังการเรียนโดยวิธีสังเกตสูงกว่าก่อนการเรียน

ขอบเขตในการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะเด็กก่อนประถมศึกษาชั้นอนุบาล 2 ช่วงอายุ 4-6 ปี เนื่องจากเด็กอนุบาล 2 ถือว่าได้ผ่านประสบการณ์การเตรียมความพร้อมมาแล้ว 1 ปี ซึ่งเหมาะแก่การส่งเสริมกิจกรรมทางศิลปะ ซึ่งต่างจากเด็กอนุบาล 1 หรือชั้นเด็กเล็ก ซึ่งยังไม่เคยผ่านประสบการณ์การเตรียมความพร้อมมาก่อน

2. การวิจัยศึกษาเฉพาะผลของการสังเกตที่มีต่อการรับรู้ทางศิลปะของเด็กอายุ 4-6 ปีที่กำลังศึกษาในชั้นอนุบาล 2 โรงเรียนวัดนางนอง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปีการศึกษา 2538 จำนวน 30 คน ซึ่งผ่านการสอน โดยวิธีการสังเกตที่มีต่อการรับรู้ทางศิลปะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3. แบบทดสอบที่ใช้ในการวัดผลการรับรู้ทางศิลปะ ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา

4. การทดลองสอนโดยผู้วิจัย กระทำในระยะเวลา 4 สัปดาห์ ใช้กิจกรรมการสอนโดยวิธีสังเกต 8 ครั้ง

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. สภาพแวดล้อมในการทดลองอันได้แก่ วัน เวลา และสถานที่ไม่มีผลต่อการวิจัยครั้งนี้
2. กิจกรรมการสอนโดยวิธีการสังเกตที่มีต่อการรับรู้ทางศิลปะ สามารถใช้สอนกับเด็กระดับอนุบาล 2 อายุ 4-6 ปี

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การสอนโดยวิธีสังเกต หมายถึง การฝึกอย่างมีขั้นตอนในการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 อัน ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง สัมผัสร่วมกัน โดยอาศัยการมองเห็นทางสายตาเป็นหลัก ในการรวบรวมข้อมูล และจำแนกรายละเอียดของสิ่งที่สังเกต

การรับรู้ หมายถึง กระบวนการทางความคิดภายในที่มีความเข้าใจต่อสิ่งเร้าภายนอก โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5

การรับรู้ทางศิลปะ หมายถึง การรับรู้ทางสายตาที่มีต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ทางศิลปะ เด็กอายุ 4 ถึง 6 ปี หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอนุบาล 2 ของโรงเรียนอนุบาลวัดนางนอง

วิธีการดำเนินงานวิจัย

1. ศึกษารวบรวมข้อมูล หนังสือ เอกสาร ตำราวิชาการ วารสารและวิทยานิพนธ์ทั้งในและต่างประเทศ

- 1.1 สภาพและการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา
- 1.2 ลักษณะทางกายภาพ ความคิด พฤติกรรมและการรับรู้ของเด็กประถมศึกษา
- 1.3 ทฤษฎีทางศิลปะศึกษาและจิตวิทยาของเด็กก่อนประถมศึกษา
- 1.4 หลักการสอนโดยวิธีสังเกต
- 1.5 แบบทดสอบการรับรู้ทางศิลปะ

2. กลุ่มตัวอย่างประชากร กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กนักเรียนอายุในช่วง 4-6 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนวัดนางนอง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปีการศึกษา 2538 จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และผู้วิจัยได้สำรวจแล้วว่าเด็กนักเรียนชาย และนักเรียนหญิงมีจำนวนเท่ากัน ซึ่งจำนวนประชากรนี้มีกรวิจัยในทำนองเดียวกันหลายเรื่องที่ใช้ ซึ่งถือว่าพอเหมาะแก่การทำกรทดลอง และระดับอายุของกลุ่มประชากร เช่นในงานวิจัยของสุภาวดี ศรีวรรณนะ (2534) เรื่อง "การฝึกทักษะการฟังของเด็กอนุบาลโดยใช้การละเล่นของเด็กไทยที่มีบทขับร้อง และบทเจรจาโต้ตอบแบบประยุกต์" กลุ่มประชากรได้แก่นักเรียนชั้นอนุบาล 2 จำนวน 30 คน เป็นต้น

3. สร้างเครื่องมือในการวิจัย

- 3.1 ส่งแผนการสอนกิจกรรมการสอนโดยวิธีสังเกตจำนวน 8 แผน
- 3.2 ศึกษาแบบทดสอบการตัดสินใจทางสุนทรีย์ของไมเออร์ และพิตร ทองชั้น

3.3 นำเครื่องมือที่ศึกษามาสร้างขึ้นใหม่ให้เหมาะกับระดับของเด็ก อายุ 4-6 ปี โดยใช้เป็นแบบทดสอบการรับรู้ทางศิลปะ และผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และทรงคุณวุฒิ ด้านศิลปศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ลักษณะของแบบทดสอบเป็นแบบปรนัย 3 ตัวเลือกมี 24 ข้อ แต่ละข้อประกอบด้วยภาพสีและภาพขาว-ดำ 3 ภาพ ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ผู้ตอบต้องพิจารณาว่าภาพใดมีความงามมากที่สุดเพียงภาพเดียว การกำหนดข้อกระทงถูกในแต่ละข้อได้ให้ผู้เชี่ยวชาญ และอยู่ในแวดวงทางศิลปะจำนวน 25 ท่าน โดยถือร้อยละ 80-100 ของผู้เชี่ยวชาญเลือกข้อกระทงนั้นๆ เป็นข้อที่ถูกต้องและแบบประเมินผลทดสอบการรับรู้ทางสุนทรียะ โดยผ่านการปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทางศิลปศึกษาในเด็กระดับก่อนประถมศึกษา

4. ทดลองเครื่องมือที่สร้างขึ้นแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม และสมบูรณ์
5. ทดสอบวิธีการสังเกตภาพของตัวอย่างประชากรก่อนการเรียน แล้วดำเนินการเรียนการสอนตามแผนการสอนที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น
6. เก็บรวบรวมข้อมูล และคะแนนจากผลการทดลองสอนหลังเรียน แล้ววิเคราะห์ข้อมูล โดยการคำนวณหาค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัชฌิมเลขคณิตของผลต่าง ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน เพื่อหาค่าความแตกต่างของผลการสังเกตของเด็กก่อนประถมศึกษา และทดสอบความมีนัยสำคัญของผลต่างด้วยค่า t-test เพื่อหาความแตกต่างของผลการสังเกตภาพของเด็กก่อนประถมศึกษา
7. สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการสอนวิธีต่าง ๆ แก่เด็กระดับอายุ 4-6 ปี สำหรับครู และนักวิชาการทั่วไป
2. เพื่อช่วยพัฒนาพฤติกรรมด้านการรับรู้ทางศิลปะของเด็กก่อนประถมศึกษา
3. เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอนสำหรับเด็กก่อนประถมศึกษา